

Werkwijzer

verrekenen volgens

Participatiewet in Balans

participatiewet

in

balans

Inhoudsopgave

Inleiding	3	Stap 3: gebruik Polisadministratie en inrichten en verwerken van loongegevens	24
Inkomstenverrekening	3	Opvragen van gegevens	24
Doel: een stabiel en voorspelbaar inkomen	3	Gegevensbronnen bij inkomstenverrekening	24
		Wanneer gebruik je welke bron?	27
		In de praktijk: beleidsafwegingen en tips voor gemeenten	28
Leeswijzer: aan de slag met deze handreiking	5		
Stap 1: toepassen transactiebeginsel op verrekenproces	8	Stap 4: automatiseren (deel van) het verrekenproces	29
Transactiebeginsel in de praktijk: beleidsafwegingen	8	In de praktijk: aan de slag met automatisch verrekenen	29
Technische toelichting	9		
1. Verschillende werkwijzen bij inkomstenverrekening en het transactiebeginsel	9	Stap 5: bestaanszekerheid bij de stap naar deeltijdwerk	32
2. Toepassing transactiebeginsel: wat verrekenen op welk moment?	13	Vrijlating	33
		Premie voor arbeidsinschakeling	34
		Bufferbudget	35
Stap 2: toepassen rekenregels voor vaststellen netto te verrekenen inkomen	21	Stap 6: Communicatie richting inwoner	36
De nieuwe rekenmethodiek in de praktijk	21		
Technische toelichting	22	Colofon	38

Inleiding

Inkomstenverrekening

Wanneer inwoners met een bijstandsuitkering gaan werken ontvangen zij salaris van hun werkgever. Als dit salaris lager is dan de bijstandsnorm die voor hen geldt, wordt het salaris door de gemeente aangevuld tot bijstandsniveau. Gemeenten voeren daarom een 'inkomstenverrekening' uit om te bepalen op welk bedrag aan bijstand deze mensen nog recht hebben. We weten uit onderzoek dat inkomstenverrekening voor veel mensen problemen oplevert, zoals blijkt uit o.a. deze quotes:

*"Ik wil de zekerheid dat ik elke maand hetzelfde bedrag ontvang, zodat ik weet dat ik mijn huur kan betalen."*¹

*"Ik werk af en aan. Ik ga steeds heen en weer tussen salaris, WW en bijstand, of het loopt tegelijk. Het is heel erg gepuzzel. Ik kom niet boven het minimum uit. Elke dag check ik wat er van mijn bankrekening is afgehaald aan vaste lasten. Het saldo dat er dan nog op staat, dat verreken ik met wat er dan nog betaald moet worden. Dat is continue ermee bezig zijn. Dat kun je niet een weekje laten versloffen."*²

¹ Muzus, gemeente Amsterdam & Sociale Dienst Drechtsteden (2021). Klantreis parttime werken vanuit de bijstand, Divosa

² Flexwerker Suzanne uit de aflevering van de Monitor over Flexwerk: Bekijk hier de uitzending over Suzan: <https://vimeo.com/319805600?keyboard=false>

Uit het onderzoek Als verrekenen een beperking is, bleek in 2021 dat in 61% van de werkende uitkeringsgerechtigden financiële problemen ervaarde als gevolg van de wijze waarop UWV en gemeenten op dat moment inkomstenverrekening vormgaven. Voor een nog groter deel, 92%, leidde de verrekening tot structurele onzekerheid over het maandelijkse inkomen. Deze onzekerheid is niet zonder gevolgen. Wanneer mensen onzekerheid over inkomen ervaren bij een stap richting werk, heeft dit aantoonbare consequenties voor de (bereidheid tot) arbeidsparticipatie.^{3,4,5}

Doel: een stabiel en voorspelbaar inkomen

In meerdere gemeenten werd of wordt al geëxperimenteerd met werkwijzen om inkomstenverrekening soepeler te laten verlopen. Gemeenten proberen knelpunten voor inwoners weg te nemen zodat zij ook bij de stap naar werk een stabiel en voorspelbaar inkomen blijven ontvangen. Zo experimenteerden meerdere gemeenten met het verruimen van bijverdiengrenzen om werken lonend te maken,⁶ of ontwikkelden werkwijzen om een stabiel inkomen te kunnen garanderen.

³ De Visser, S., & Van Ommeren, M. (Optimalistic), Kistemaker, S., Salomé, L., & Doelen, P. (Muzus), & Kuiper, F. (Stimulansz). (2021). *Als verrekenen een beperking is: Een onderzoek naar de gevolgen van inkomstenverrekening voor mensen met een arbeidsbeperking*. UWV-subsidieonderzoek.

⁴ Nationale ombudsman. (2021). *Werken aan de uitweg: Onderzoek naar belemmeringen bij deeltijdwerk voor mensen in de bijstand*. Nationale ombudsman

⁵ Werkgroep IBO Deeltijdwerk. (2020). IBO Deeltijdwerk: *De(el)tijd zal het leren. Van analyse naar beleid over deeltijd*. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid & Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

⁶ Vanaf 2017: Klijnsma experimenten; 2018 Surplus; Huishoudboekje gemeente Utrecht; Toekomst in Werk en Inkomen Enschede; BIDN pilot met OIB.

Verschillende wijzigingen vanuit de Participatiewet in Balans geven deze bestaande inspanningen de wind in de zeilen.

Andere wijzigingen richten zich specifiek op het verminderen van onzekerheid rondom inkomstenverrekening. Zo wordt de bijverdienregeling verruimd, waarbij een deel van de inkomsten uit arbeid gedurende een langere periode niet wordt verrekend, wat werk lonender en financieel stabiel maakt. Ook zien sommige wijzigingen op het harmoniseren van de uitvoering van gemeenten, zodat er minder grote verschillen zijn in het vaststellen van de te verrekenen bedragen tussen gemeenten, en binnen gemeenten tussen verschillende medewerkers. Ook maken verschillende wijzigingen het mogelijk te verrekenen op basis van informatie uit de Polisadministratie, zodat de administratieve belasting voor inwoners lager wordt.

Bij elkaar hebben de wijzigingen die zien op inkomstenverrekening binnen de Participatiewet in Balans tot doel meer rechtszekerheid, eenvoud en voorspelbaarheid te creëren voor inwoners die te maken hebben met inkomstenverrekening.

Deze handreiking geeft een overzicht van de wijzigingen in Participatiewet in Balans die zien op de verrekening van inkomsten uit arbeid en/of uitkering met de Participatiewet en/of IOAW/ IOAZ; en biedt handvatten voor gemeenten voor de implementatie van deze wijzigingen.

Let op:

de rekenvoorbeelden in deze handreiking zijn gesimplificeerd. Bedragen zijn afgerond en in sommige gevallen is de verrekeningsystematiek vereenvoudigd weergegeven.

Deze handreiking is tot stand gekomen in samenwerking met Corine Lekkerkerker (gemeente Rotterdam) en Joost van Diemen (Sociale Dienst Drechtsteden), in opdracht van Divosa met subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Veel dank aan de gemeenten Renkum, Rotterdam, Utrecht en Zaanstad voor de samenwerking en input. Waardering ook voor de begeleiding en feedback van o.a. Divosa, Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Stimulansz en het ministerie van SZW.

Verder kijken:

[Webinar - Uniform Verrekenen en het transactiebeginsel](#)

[22 juni 2026 | Videos & Movies on Vimeo](#)

Leeswijzer: aan de slag met deze handreiking

De wijzigingen van Participatiewet in Balans die zien op inkomstenverrekening hangen onderling samen. Dat maakt het belangrijk als gemeente goed in kaart te brengen wat de implicaties van de wijzigingen zijn voor het eigen werkproces. Daarbij is het aan te bevelen de volgende zes stappen te doorlopen:

Stap 1: toepassen verduidelijkt transactiebeginsel op het verrekenproces

Stap 2: toepassen rekenregels voor vaststellen netto te verrekenen inkomen

Stap 3: gebruik Polisadministratie en inrichten uitvraag en verwerken van loongegevens

Stap 4: automatiseren (deel van) verrekenproces

Stap 5: bestaanszekerheid bij de stap naar deeltijdwerk

Stap 6: communicatie met de inwoner

Deze stappen worden hieronder kort samengevat. In het vervolg van deze handreiking wordt elk van onderstaande stappen in een apart hoofdstuk nader toegelicht.

Stap 1: toepassen verduidelijkt transactiebeginsel op verrekenproces

In de Participatiewet in Balans is het transactiebeginsel verduidelijkt. Het transactiebeginsel is het fundament onder de inkomstenverrekening, wat bepaalt welke inkomsten op welk moment verrekend worden. Het toepassen van het nieuwe transactiesysteem werkt daarom door in het hele werkproces van inkomstenverrekening. De eerste stap in het toepassen van de wijzigingen Participatiewet in Balans is daarom: in kaart brengen welke impact het verduidelijkte transactiebeginsel op de eigen werkwijze heeft en welke aanpassingen nodig zijn, op onder andere:

- Het verrekenen van vierwekelijkse en wekelijkse inkomsten
- Het verrekenen van arbeidsvoorwaardenbedragen
(vakantiebijslag, eindejaarsuitkering en individueel keuzebudget)?
- Het bepalen van het moment van verrekenen
(in de lopende maand of achteraf)

Ga hiermee aan de slag in hoofdstuk 1.

Stap 2: toepassen rekenregels voor vaststellen netto te verrekenen inkomen

Een tweede grote wijziging in Participatiewet in Balans is het uniformeren van de wijze van het vaststellen van het netto te verrekenen inkomen. Voorheen konden gemeenten verschillen in de beoordeling componenten op de loonstrook. Deze wijziging gaat onder andere over:

- De stappen waarlangs het netto te verrekenen loon wordt vastgesteld
- Hoe werkt dit bij bijzondere beloningen?
- Hoe stellen we de uniforme wga/whk premie vast?

Ga hiermee aan de slag in hoofdstuk 2.

Stap 3: gebruik Polisadministratie en inrichten uitvraag en verwerken van loongegevens

De wijzigingen van Participatiewet in Balans maken het mogelijk om (voor een deel van de inwoners) de inkomstenverrekening te baseren op de gegevens uit de loonaangifteketen/ de Polisadministratie. Dat heeft implicaties voor het werkproces rond het opvragen van loonstroken, het inrichten van de inlichtingenplicht en de opvraag van inkomstengegevens bij de inwoner. De gemeente moet afwegen:

- Voor welke inwoners welke gegevensbronnen worden gebruikt bij de verrekening.
- In welke gevallen een loonstrook opvragen nog noodzakelijk is
- In welke gevallen er gebruik gemaakt gaat worden van de Polis-administratie en/of de bestanden Ondersteuning Inkomsten-verrekening (OIB) van het Bureau Informatiediensten Nederland.

Ga hiermee aan de slag in hoofdstuk 3.

Stap 4: automatiseren (deel van) verrekenproces

De wijzigingen van Participatiewet in Balans maken de automatische verrekening van inkomsten mogelijk. Het gebruik van de data uit OIB-bestanden staat niet gelijk aan het automatisch verrekenen van inkomsten, de overstap naar het automatiseren van (een deel van) de verrekeningen is daarom een apart te nemen stap, waarbij de gemeente moet onderzoeken:

- Hoe werkt automatische inkomstenverrekening voor ons werkproces?
- Voor welk deel van de inwoners is de verrekening te automatiseren?
- Waar moeten we op letten bij de overstap naar automatisch verrekenen?

Ga hiermee aan de slag in hoofdstuk 4.

Stap 5: bestaanszekerheid bij de stap naar deeltijdwerk

Een tweetal andere wijzigingen ziet op het stimuleren van de stap naar (deeltijd) werk en het voorzien in bestaanszekerheid wanneer iemand gaat werken. De huidige vrijlatingsregeling wordt gewijzigd en maakt het structureel/structureler toepassen van een inkomstenvrijlating mogelijk.

Daarnaast introduceert Participatiewet in Balans een nieuw instrument, het bufferbudget. Dit vraagt van de gemeente een afweging:

- Beleidskeuzes rond de gewijzigde vrijlatingsregel
- Keuze voor wijze van inzet van het bufferbudget
- Uitwerken lokale samenhang tussen vrijlating, eventuele premie voor arbeidsinschakeling en het bufferbudget

Ga hiermee aan de slag in hoofdstuk 5.

Stap 6: Communicatie richting inwoner

Verrekenen van inkomsten met een bijstandsuitkering vraagt van de gemeente begrijpelijke en tijdige communicatie naar de inwoner over wat er gebeurt als de inwoner gaat werken in de uitkering, hoe het verrekenproces plaatsvindt en welke gevolgen dit heeft voor de inwoner.

Ga hiermee aan de slag in hoofdstuk 6.

Stap 1: toepassen transactiebeginsel op verrekenproces

Transactiebeginsel in de praktijk: beleidsafwegingen

Een belangrijke wijziging in Participatiewet in Balans is de verschuiving naar het beginsel dat er alleen verrekend wordt waar mensen redelijkerwijs over kunnen beschikken.

Nieuwe formulering artikel 32 lid 2 van de Participatiewet: inkomen wordt in aanmerking genomen naar de periode waarin de belanghebbende hierover beschikt of redelijkerwijs kan beschikken.

Hierbij gelden twee hoofdregels. De gemeente verrekent alleen inkomsten die verworven zijn gedurende de bijstandperiode. Bij die verrekening wordt het inkomen verrekend wanneer de inwoner er redelijkerwijs over kan beschikken (het moment van ontvangst), ongeacht wanneer het is verdiend.

Implicatie

Stel nu dat een werkgever gewend is het salaris van een maand (zeg: januari) pas in de eerste week van de nieuwe maand (dus: februari) te storten. Hoewel de verworvenheid van het salaris dan ligt in januari, kan de inwoner pas over dit inkomen beschikken in de maand februari. De inkomsten dienen dan ook verrekend te worden met de bijstandsuitkering van de maand waarin de

inwoner redelijkerwijs kan beschikken over het inkomen, dus: februari. En niet met de maand ervoor.

Een andere werkgever betaalt in april de overuren uit over het eerste kwartaal van het jaar. Hoewel de overuren zijn verworven in de maanden januari, februari en maart, wordt er verrekend met de bijstandsuitkering van april. De uitkering van januari, februari en maart hoeven dus niet herberekend te worden: het gehele in april uitbetaalde inkomen wordt in aanmerking genomen in de maand april.

Het verduidelijkte transactiebeginsel waarborgt zo de vangnetfunctie van de bijstand. Een inwoner mag in een maand niet minder dan het sociaal minimum krijgen, maar de bijstand mag op maandbasis ook niet boven het sociaal minimum uitkomen.

Beleidsafwegingen

De implementatie van het verduidelijkte transactiebeginsel vraagt van de gemeente een heroverweging van de wijze van inkomstenverrekening. Besteed daarbij in elk geval aandacht aan de volgende afwegingen:

- **Methode van verrekening:** welke methode van inkomstenverrekening past de gemeente toe en wordt er waar nodig gedifferentieerd naar doelgroep? Het is aan te raden vanaf januari 2027 een systeem in te richten waarbij er in de lopende maand wordt verrekend voor de inwoners waarbij dat mogelijk is, en achteraf voor de inwoners waarbij looninformatie niet tijdig beschikbaar is.
- **Vierwekelijkse inkomsten:** welk deel van de inwoners met een verrekening heeft inkomsten per vier weken? Zijn hier inwoners bij met hoge inkomsten per vier weken? Hoe en wanneer worden zij geïnformeerd over de veranderde wijze van verrekening?
- **Arbeidsvoorwaardenbedragen:** welk deel van de inwoners met een verrekening ontvangt een arbeidsvoorwaardenbedrag? Zijn hier inwoners bij met hoge maandelijkse inkomsten? Hoe wordt in deze gevallen omgegaan met de verrekening (met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel)? Hoe en wanneer worden zij hierover geïnformeerd?
- **Besluit over wijze van verrekenen:** leg in een werkproces vast op welke wijze de verrekening/ vordering wordt vormgegeven in bovengenoemde situaties
- **Instroom / uitstroom:** richt werkprocessen in met heldere instructies voor hoe om te gaan met de maand van instroom en de maand van uitstroom. Juist bij start en einde werk vallen vaak 'gaten' in het inkomen.

Technische toelichting

1. Verschillende werkwijzen bij inkomstenverrekening en het transactiebeginsel

Participatiewet in Balans stelt dat inkomsten worden verrekend op het moment dat de inwoner redelijkerwijs over deze inkomsten kan beschikken. Bij alle varianten van inkomstenverrekening heeft de verduidelijking van het transactiesysteem in Participatiewet in Balans consequenties voor het werkproces.

In de lopende maand verrekenen

In de meeste gemeenten worden inkomsten in de lopende maand verrekend. Inkomsten uit een bepaalde maand worden dan verrekend met de uitkering van diezelfde maand. De belangrijkste reden voor gemeenten om voor lopend verrekenen te kiezen is dat het vorderingen op inwoners beperkt: inwoners krijgen alleen de aanvullende uitkering waar ze recht op hebben. De keerzijde is dat er een behoorlijke administratieve druk op de inwoner en de uitkeringsadministratie ligt. Vaak komt de looninformatie pas beschikbaar tegen de tijd dat de uitkering wordt uitbetaald of nog later. Dat betekent dat de uitkeringsadministratie heel snel moet handelen om de aanvullende uitkering op tijd uit te betalen.

Voor inwoners waarvoor de looninformatie tijdig in de lopende maand beschikbaar komt (in de Polisadministratie) is lopend verrekenen de preferente werkwijze. Wanneer de looninformatie niet tijdig aanwezig is, waren

gemeenten gewend om de bijstandsuitkering 'on hold' te zetten tot de looninformatie beschikbaar was, en daarmee de betaaldatum van de uitkering door te schuiven tot het moment dat de looninformatie bekend is. Dit is niet langer mogelijk, want 'on hold' zetten of blokkeren van de uitkering kan ertoe leiden dat een inwoner in de maand van start op werk een inkomen onder de uitkeringsnorm kan ontvangen. Er zijn een aantal manieren om dit te ondervangen:

Wanneer de looninformatie niet bekend is op de laatste werkdag van de kalendermaand, kan de uitkering niet langer 'on hold' blijven. De gemeente kan dan niet vaststellen dat de inwoner in de betreffende maand redelijkerwijs over inkomsten kan beschikken. In dit geval kan de bijstandsuitkering worden uitbetaald, en wanneer in maand 2 de looninformatie van maand 1 bekend wordt, wordt het inkomen van maand 1 in aanmerking genomen in maand 2 (een vorm van achteraf verrekenen).

Achteraf verrekenen

Andere gemeenten verrekenen inkomsten achteraf. De maand dat een inwoner start met werk ontvangt de inwoner zowel het salaris als de volledige uitkering. Het salaris wordt verrekend in de tweede maand. Het salaris uit maand twee wordt verrekend in de derde maand, enzovoorts.

Doordat de verrekening pas in de loop van / aan het einde van de opvolgende maand plaatsvindt, is doorgaans de looninformatie van de meeste inwoners

beschikbaar op het moment van verrekenen. Dat geeft zowel de inwoner als de administratie rust. Het gevolg van deze methode is wel dat er een vordering ontstaat ter hoogte van het laatstverdiende salaris, wanneer de inwoner stopt met werken of uitstroomt. Bij (sterk) wisselende inkomsten leidt deze methode tot situaties waarin een inwoner een inkomen heeft dat lager is dan het sociaal minimum: het hogere salaris van de voorgaande maand, wordt dan verrekend in een maand waarin er minder salaris wordt ontvangen. Deze methode is dus vooral inzetbaar voor inwoners met een stabiel inkomen.

Fictief verrekenen

Fictief verrekenen is een veel gebruikte methode van verrekenen, maar het schatten van inkomsten is in veel gevallen juridisch niet houdbaar. Er is een reële kans dat je door fictief te verrekenen meer verrekent dan waar iemand over kan beschikken. Dat maakt fictief verrekenen een werkwijze die niet aansluit bij de uitgangspunten van de Participatiewet, ook niet wanneer de schatting tot stand komt in overleg met de inwoner. De volgende methoden zijn wel toepasbaar:

LOONINFORMATIE INKOMSTEN	VAST/VOORSPELBAAR	WISSELEND
Tijdig	In de lopende maand	In de lopende maand
Niet tijdig	Achteraf	Achteraf + bufferbudget (zie stap 5)

Het verduidelijkte transactiebeginsel heeft dus implicaties voor de inrichting van de inkomstenverrekening. Daarnaast hebben de verduidelijking van het transactiebeginsel en de regels rond verrekenen in de Regeling Participatiewet ook implicaties voor de wijze van verrekenen van o.a. de verrekening van de vakantiebijslag (vt), eindejaarsuitkering (eju), het opgebouwde individueel keuzebudget (ikb) en het verrekenen van loon in 13 periodes. In de volgende paragraaf gaan we daar verder op in.

Uitzonderingen

Gedurende de looptijd van de bijstandsuitkering geldt dat de gemeente alleen inkomsten verrekent die verworven zijn gedurende de bijstandsperiode. Bij die verrekening wordt het inkomen verrekend wanneer de inwoner er redelijkerwijs over kan beschikken (het moment van ontvangst), ongeacht wanneer het is verdiend. Er zijn twee uitzonderingen op deze hoofdregels:

Uitzondering 1: Inkomsten die betrekking hebben op de bijstandsperiode maar worden ontvangen nadat het recht op bijstand is beëindigd. Deze worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben, maar pas nadat deze inkomsten zijn ontvangen. Wanneer een werkgever na afloop van de bijstandsperiode overuren uitbetaalt die betrekking hebben op de bijstandsperiode, kunnen deze dus wél worden verrekend/ gevorderd.

Uitzondering 2: Toekomstig inkomen (zoals pensioen of alimentatie) wordt toegerekend aan de toekomstige periode waar het voor bedoeld is.

De meeste gemeenten zijn gewend bij afkoop van alimentatie het afkoopbedrag om te slaan naar een maandbedrag voor de gehele looptijd van de alimentatieperiode, en maandelijks dit bedrag te verrekenen met de bijstandsuitkering – ook wanneer de alimentatie in één keer is afgekocht voortgaand aan de bijstandsperiode. Deze werkwijze kan worden gehandhaafd.

Voorbeeld: afkoop alimentatie

Mevrouw A. is gescheiden. In het scheidingsconvenant is overeengekomen dat haar ex-partner haar partneralimentatie betaalt. De ex-partner koopt de alimentatie voor 10 jaar in één keer af. Mevrouw A. ontvangt deze afgekochte alimentatie op half mei. Mevrouw A. vraagt een bijstandsuitkering aan per 1 juni. Aangezien de afgekochte alimentatie ook betrekking heeft op de periode vanaf 1 juni, mag de gemeente de ontvangen alimentatie verrekenen.

Uitzonderingssituatie: uitstroom

Uitstroom: de eerste uitzondering ziet op de situatie waarin een inwoner inkomen ontvangt, nadat het bijstandsrecht is gestopt, maar welke betaling wel betrekking had op de bijstandsperiode. In dit geval geldt wel dat het inkomen in aanmerking wordt genomen naar de periode waarop dit betrekking heeft.

Voorbeeld 1: nabetaling na uitstroom

Een inwoner stroomt per 1 oktober uit, maar krijgt aan het eind van oktober nog een nabetaling van €175,- voor extra gewerkte uren in de maand september. In de maand september was er nog recht op bijstand. De gemeente mag daarom deze €175,- alsnog verrekenen of terugvorderen (als er nog een na te betalen restant is, bijv. vakantiebijslag). Het is ook mogelijk voor deze verrekening het bufferbudget in te zetten (zie hoofdstuk 5).

Voorbeeld 2: salaris uitbetaald na uitstroom

Een inwoner start in januari met een fulltime baan, met een inkomen boven de norm. De werkgever betaalt dit salaris pas in februari uit.

De gemeente past hierbij de hoofdregel van het transactiebeginsel toe. In de maand januari heeft deze inwoner geen inkomen – er is geen salarisbetaling waar hij/zij redelijkerwijs over kan beschikken. Dat betekent dat er in januari nog recht is op een bijstandsuitkering.

In de maand februari constateert de gemeente dat er inkomen boven de norm is. Op basis daarvan wordt de uitkering in februari beëindigd. De gemeente kan de uitkering beëindigen per de datum dat de inwoner (redelijkerwijs) over het inkomen kan beschikken. Weet de gemeente dat de werkgever op de 10e van de kalendermaand het inkomen overmaakt? Dan wordt de uitkering beëindigd per 10 februari⁷.

Als teveel bijstand is verstrekt voordat de inwoner aan het werk is gegaan, kan de gemeente dit terugvorderen⁸. Dit is geen verplichting. Het is aan te raden dit alleen te doen als de burger hierdoor in deze periode niet onder de bijstandsnorm terecht komt.

⁷ Art. 45, derde lid Pw

⁸ Art. 58, tweede lid, onderdeel a Pw

2. Toepassing transactiebeginsel: wat verrekenen op welk moment?

Met het verduidelijkte transactiebeginsel wijzigt ook de wijze van verrekening in een aantal situaties:

- A. Vierwekelijks inkomen
- B. Vakantiebijslag
- C. Arbeidsvoorwaardenbedragen
(eindejaarsuitkering, individueel keuzebudget)
- D. Onbelaste vergoedingen

2.A. Vierwekelijks inkomen

Wanneer het verduidelijkte transactiebeginsel wordt toegepast op vierwekelijkse inkomsten, worden deze inkomsten volledig in aanmerking genomen naar de maand waarin de inwoner hier redelijkerwijs over kan beschikken. Dit betekent dat doorgaans periode 1 (de eerste vier weken van januari) wordt verrekend in januari, periode 2 (de laatste week van januari en de eerste drie weken van februari) in februari, en zo verder. Dit ritme van verrekenen betekent dat er aan het eind van het kalenderjaar twee periodes (periode 12 en 13) in één maand verrekend zullen worden.

Voorbeeld

Meneer B. ontvangt in periode 11 een periodesalaris van €500,-. Dit bedrag wordt verrekend. Wanneer in december periode 12 en 13 worden uitbetaald,

worden beide bedragen verrekend en is de aanvullende uitkering lager.

Meneer B. ontvangt het hele jaar een inkomen dat minimaal gelijk is aan de bijstandsnorm.

	NOVEMBER	DECEMBER		JANUARI
Periode	11	12	13	1
Bijstandsnorm	1500	1500		1500
Periodesalaris	500	500	500	500
Aanvullende uitkering	1000	500		1000
Totaal	1500	1500		1500

De situatie wordt complexer wanneer meneer B. een hoger inkomen heeft per 4 weken, waardoor de twee bedragen niet in één keer met de bijstandsnorm verrekend kunnen worden, en de twee periodebetalingen samen op een bedrag boven de bijstandsnorm uitkomen.

	NOVEMBER	DECEMBER		JANUARI
Periode	11	12	13	1
Bijstandsnorm	1500	1500		1500
Periodesalaris	900	900	900	900
Aanvullende uitkering	600	0		300
Totaal	1500	1800		1200
Nog te verrekenen		-300		

In deze situatie is er, in de maand dat er twee periodebetalingen worden uitbetaald, een inkomen boven de bijstandsnorm. In dit voorbeeld resulteert dat in een bedrag van 300,- dat in een latere maand nog verrekend kan worden.

Voor sommige gemeenten zal toepassing van het verduidelijkte transactiebeginsel een wijziging van de werkwijze zijn, andere gemeenten werken nu al op deze manier. We zien daarbij een aantal verschillende aanpakken om het surplus (de €300,- die resteert) nog te verrekenen is:

- Een aantal gemeenten kiest ervoor het meerdere niet te verrekenen en die maand te beschouwen als een maand met een inkomen boven de norm. Hoewel dit in sommige gemeenten de praktijk is, is en blijft het vanuit de 'vangnetgedachte' het uitgangspunt in de Participatiewet dat het meerdere alsnog wordt verrekend.
- Andere gemeenten verrekenen dit restant met de aanvullende bijstandsuitkering in de opvolgende maand of maanden.⁹
- Vanaf januari 2027 is het ook mogelijk om voor de verrekening van dit restant het bufferbudget in te zetten (zie handreiking bufferbudget).

Informeer inwoners met inkomsten per vier weken over de aangepaste wijze van verrekenen en licht toe hoe een eventueel surplus boven de norm wordt

verrekend. Informeer inwoners wanneer zij dit bedrag moeten reserveren, zodat ze daar in hun financiële planning rekening mee kunnen houden met name als in de opvolgende maand(en) wordt verrekend.

“Nu we vier weken niet meer omrekenen naar een maandbedrag krijgen we als sociale dienst veel minder vragen over de verrekening van vierwekelijkse inkomsten. Het is voor mensen veel duidelijker en overzichtelijker.”¹⁰

– afdelingshoofd uitkeringsadministratie, Sociale Dienst Drechtsteden.

2.B. Verrekenen van vakantiebijslag

Het ontvangen van vakantiebijslag (ook wel vakantiegeld of vakantietoeslag genoemd) is een wettelijk recht. Per salarisperiode reserveert de werkgever een deel van het salaris voor de betaling van deze vakantiebijslag. Die uitbetaling vindt vaak plaats in mei of juni. In een aantal gevallen betalen werkgevers de vakantiebijslag maandelijks uit, of bieden werknemers de keuze de vakantiebijslag maandelijks uit te laten betalen. Ook wanneer ze dat niet doen, werd in de oude situatie door de gemeente toch elke maand het inkomen inclusief de opgebouwde vakantiebijslag verrekend. Op die manier kreeg de inwoner elke maand minder aanvullende uitkering, maar hoeft de vakantiebijslag bij uitbetaling niet meer te worden verrekend.

⁹ Ogv artikel 58 lid 4 PW

¹⁰ Webinar - Uniform Verrekenen en het transactiebeginsel 22 juni 2026 | Videos & Movies on Vimeo, Divosa Participatiewet in Balans.

Het verduidelijkte transactiebeginsel stelt helder dat er geen inkomsten worden verrekend met de bijstandsuitkering, waar de inwoner op dat moment nog niet over kan beschikken. Dat resulteert in een nieuwe wijze van reserveren en verrekenen van de vakantiebijslag.

1. De gemeente stelt vast hoeveel de vakantiebijslag bedraagt op basis van de volledige bijstandsnorm zoals deze voor de inwoner geldt (op dit moment is dat 5%). In de praktijk gebeurt dit volautomatisch: de uitkeringsapplicatie berekent hoeveel vakantiebijslag er over de norm wordt opgebouwd in de betreffende maand.
2. Vervolgens berekent de gemeente de aanspraak op vakantiebijslag over het te verrekenen normale netto-inkomen aan de hand van de vakantiebijslagtabellen van de Regeling Participatiewet, IOAW en IOAZ.
3. Dit berekende bedrag aan vakantiebijslag-aanspraak, brengt de gemeente in mindering op de vastgestelde vakantiebijslag op basis van de volledige bijstandsnorm.
4. Het resultaat hiervan is de te reserveren vakantiebijslag over de aanvullende bijstandsuitkering in de betreffende maand. Deze reserveringen worden maandelijks bij elkaar opgeteld over de periode waarin vakantiebijslag wordt opgebouwd.

Bij meerdere dienstverbanden wordt deze werkwijze voor elk dienstverband toegepast, en het cumulatief van de opgebouwde bijslag over het inkomen wordt verrekend in stap 4. Een uitgebreidere toelichting is te vinden in de Regeling Participatiewet ¹¹.

Voorbeeld: standaard werkwijze

	NORM	VT
Bijstandsnorm/ reservering VT	1425	75
Netto inkomsten	850	65
Aanvulling bijstand/ opbouw VT	575	10

Bijzondere situaties

Negatief resultaat: Soms ontvangt de inwoner maar een klein bedrag aan aanvullende bijstandsuitkering. In die gevallen kan het voorkomen dat het resultaat van de berekening van de vakantietoeslag negatief is. Wanneer het maandelijks resultaat dus negatief is, hoeft hier niets mee te worden gedaan. Wanneer er een maand is met een positief saldo, kan dit een negatief saldo in een andere maand opheffen. Mocht er op het moment van uitbetaling van de vakantiebijslag, sprake zijn van een negatief totaalbedrag, vindt geen verrekening plaats. Het saldo aan gereserveerde vakantiebijslag wordt op 0 gesteld.

¹¹ Regeling Participatiewet, IOAW en IOAZ in verband met het uniform verrekenen van inkomen, vakantiebijslag, eindejaarsuitkering en keuzebudget, OKT 2025, nr. 2025-0000211097

Voorbeeld: standaard werkwijze

	NORM	VT
Bijstandsnorm/ reservering VT	1425	75
Netto inkomsten	1200	85
Aanvulling bijstand/ opbouw VT	575	Saldo -10

Derdenbeslag: Als bij de gemeente derdenbeslag is gelegd op de aanvullende uitkering (inclusief de vakantiebijslag) van de inwoner, voert de gemeente eerst alle stappen die hierboven beschreven staan uit, om te berekenen hoeveel vakantiebijslag door de gemeente maandelijks voor de inwoner gereserveerd wordt over de aanvullende uitkering.

Omdat de inwoner die werkt naast de uitkering, minder uitkering ontvangt dan de volledige bijstandsnorm, is de opgebouwde vakantiebijslag ook minder dan 5% van de volledige norm. Daarmee is de opbouw van de vakantiebijslag in de regel minder dan de volledige beslagvrije ruimte.

Derdenbeslag op vakantiebijslag in de praktijk:

“bij derdenbeslag betalen wij de vakantiebijslag niet maandelijks uit. Bij beslag rekent de deurwaarder €8,- per transactie. Wanneer we vakantiebijslag maandelijks uitbetalen, gaat er dus elke maand €8,- van de afloscapaciteit af. Dat vinden we zonde.

Wij sturen dus aan op jaarlijkse uitbetaling van de vakantiebijslag. Dat was al belangrijk, maar met de gewijzigde regeling is dat nog belangrijker.”

– senior uitkeringsadministratie, Sociale Dienst Drechtsteden

Geen vakantiebijslag: In uitzonderlijke situaties wordt er door de inwoner geen vakantiebijslag opgebouwd over het inkomen. In dit geval is de reservering aan vakantiebijslag over het te verrekenen inkomen 0 en bouwt de inwoner vakantiebijslag op over de volledige geldende bijstandsnorm.

Maandelijks uitbetaling: Het komt ook voor dat de vakantiebijslag over het te verrekenen inkomen maandelijks aan de inwoner wordt uitbetaald als salaris. Dit wordt maandelijks in aanmerking genomen en verrekend als inkomen. De te reserveren vakantiebijslag over de bijstandsnorm blijft in deze situatie onveranderd.

Betaling in een andere maand: In gevallen waarin de vakantiebijslag over het te verrekenen inkomen in een andere maand wordt uitbetaald dan de vakantiebijslag die over de aanvullende bijstandsuitkering wordt uitbetaald, geldt de standaard werkwijze. De opbouw van de vakantiebijslag over het inkomen is op grond van de standaard wijze maandelijks al verrekend, zodat bij de uitbetaling hiervan geen nadere verrekening of terugvordering aan de orde is.

Ook die gevallen waarin de vakantiebijslag over het te verrekenen inkomen tussentijds wordt uitbetaald, bijvoorbeeld op verzoek van de inwoner of door uitstroom uit de bijstand, kan de standaard werkwijze onverkort worden gehanteerd.

Inkomen net onder de bijstandsnorm: In uitzonderingssituaties kan het voorkomen dat het inkomen inclusief vakantiegeld hoger is dan de bijstandsnorm exclusief vakantiegeld. Omdat deze situatie leidt tot maandelijkse administratieve handelingen, kan in overleg met de inwoner worden overlegd dat de vakantiebijslag eenmaal per jaar wordt verrekend en uitbetaald.

2.C. Arbeidsvoorwaardenbedragen - verrekenen van eindejaarsuitkering, individueel keuzebudget etc.

Naast het wettelijke recht op vakantiebijslag, kunnen werkgevers in de arbeidsvoorwaarden nog andere regelingen voor hun werknemers opnemen, zoals een eindejaarsuitkering en/of een Individueel Keuzebudget (ikb). Ook de wijze waarop deze arbeidsvoorwaardenbedragen worden verrekend is in de Regeling Participatiewet gespecificeerd¹².

In de basis geldt dat deze looncomponenten met de uitkering worden verrekend, voor het aantal maanden waarin een inwoner in het voorafgaande jaar recht had op een uitkering

Eindejaarsuitkering (eju)

De eindejaarsuitkering (eju) is een veel voorkomende arbeidsvoorwaarde bij arbeid in loondienst. Vaak is de eju een percentage van het brutoloon. De eju geldt als inkomen in de zin van de Participatiewet, zodat de eju verrekend moet worden met de bijstandsuitkering

Uit het verduidelijkte transactiebeginsel volgt dat de eju wordt verrekend op het moment dat de inwoner de uitbetaling ook echt ontvangt (er redelijkerwijs over kan beschikken). De gemeente verrekent vervolgens alleen (dat deel van de) eju dat betrekking heeft op een periode waarin de inwoner recht had op bijstand. Als het totaalbedrag aan salaris en eju boven de uitkeringsnorm uitkomt, wordt het resterende bedrag verrekend in de eerstvolgende maanden. Als verrekenen binnen zes maanden niet mogelijk is, kan het restant eventueel worden teruggevorderd. Omdat dit een 'kan'-bepaling is, moet de gemeente hierbij alle betrokken belangen afwegen.

¹² Regeling Participatiewet, IOAW en IOAZ in verband met het uniform verrekenen van inkomen, vakantiebijslag, eindejaarsuitkering en keuzebudget, OKT 2025, nr. 2025-0000211097

Voorbeeld: nieuwe werkwijze, eindejaarsuitkering

Meneer E. ontvangt in november een salaris van €400,-. Het gehele jaar heeft meneer E. over zijn salaris eindejaarsuitkering opgebouwd. Na 12 maanden is dit opgelopen tot een bedrag van €300,-. De werkgever keert deze eindejaarsuitkering uit met het salaris van november. De gemeente verrekent de opbouw van de eindejaarsuitkering niet, en verrekent de uitbetaling in de maand dat meneer E erover kan beschikken, dus in november.

	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
Bijstandsnorm	1500	1500	1500
Salaris	400	400	400
Uitbetaling eju		300	
Aanvullende uitkering	1100	800	1100
Totaal	1500	1500	1500

Bijzondere situaties

Uitbetaling eju na uitstroom: het kan voorkomen dat de bijstandsuitkering van de inwoner wordt beëindigd vóór de maand van uitbetaling van de eju. Op dit moment is het niet mogelijk met het product OIB om loongegevens te ontvangen die betrekking hebben op een periode na afloop van het recht op bijstand. Ook is er geen grond om deze gegevens in de Polisadministratie te raadplegen.

In deze gevallen moet in het werkproces ingesteld worden dat de inwoner na de ontvangst van het eju wordt verzocht om zijn loonstrook in te leveren. De gemeente kan in deze situatie ook beoordelen of inzet van het Buffer-budget mogelijk is (zie deel over bufferbudget).

Het alvast verrekenen van de eju in de maand van uitstroom kan alleen met instemming van de inwoner, én wanneer de inwoner hierdoor in die maand niet onder het bestaansminimum terecht komt. Dit kan bijvoorbeeld als de inwoner, naast de (aanvullende) uitkering, recht heeft op bijvoorbeeld een vrijlating, vakantiebijslag over de uitkering of een premie voor arbeidsinschakeling.

Verrekenen eju bij instroom in bijstand halverwege het jaar: de omgekeerde situatie is ook mogelijk, waarbij een inwoner halverwege het jaar (zeg: in juli) instroomt in de bijstand, met al langer lopende parttime inkomsten. Bij uitbetaling van de eju aan het eind van het kalenderjaar wordt de eju dan naar rato (enkel het deel opgebouwd gedurende de bijstandsperiode) verrekend.

Let op: bij verrekening in december hoeft de opbouw van de eju niet administratief te worden toegerekend aan de maanden van opbouw. In dit voorbeeld hoeft de gemeente de aanvullende uitkering van de maanden juli t/m december dus niet opnieuw te berekenen en vast te stellen.

Maandelijkse opbouw eju is hoger dan maandelijkse aanvullende bijstand: wanneer een inwoner inkomsten heeft die dicht tegen de bijstandsnorm aan liggen, kan er een laag bedrag aan maandelijkse aanvullende bijstand zijn. Het kan zelfs zo zijn dat het bedrag dat elke maand aan eju wordt opgebouwd, hoger is dan dit bedrag aan aanvullende bijstand. In de huidige situatie, waarin gemeenten die opbouw alvast verrekenen op de uitkeringsnorm, zou zo'n inwoner uitstromen uit de bijstand. In de nieuwe situatie is dat niet het geval – als je dat zou doen is het resultaat voor de inwoner immers een inkomen dat op maandbasis lager is dan de bijstandsnorm, en dat is niet wenselijk. Ook hier geldt dus de hoofdregel dat er wordt verrekend wanneer de inwoner redelijkerwijs over de betaling kan beschikken.

Als iemand het hele jaar aanvullende bijstand heeft ontvangen, wordt de eju bij uitbetaling verrekend. Ten aanzien van de verrekening geldt dat dat een discretionaire bevoegdheid is, waarbij moet worden gekeken naar het evenredigheidsbeginsel. Het is niet evenredig om méér te verrekenen dat je als bijstand hebt verstrekt. Met betrekking tot de terugvordering geldt dat volgens artikel 58, tweede lid enkel de 'kosten van de bijstand' kunnen worden teruggevorderd. Er kan dus niet meer teruggevorderd worden dan wat eerder aan bijstand is verstrekt.

In de praktijk is het aan te raden in deze situaties de inwoner uit te nodigen voor een gesprek en afspraken te maken over de wijze van verrekenen en/of mogelijkheden om tot uitstroom te komen, al dan niet met inzet van een premie voor arbeidsinschakeling als stimulans.

Voorbeeld: nieuwe werkwijze, eindejaarsuitkering bij hoog inkomen

Meneer E. ontvangt in november een salaris van €1000,-. Het gehele jaar heeft meneer E. over zijn salaris een eindejaarsuitkering opgebouwd, het betreft een maandelijks bedrag van €50,-. Na 12 maanden is dit opgelopen tot een bedrag van €600,-. De werkgever keert deze eindejaarsuitkering uit met het salaris van november. De gemeente verrekent de uitbetaling in de maand dat meneer E. erover kan beschikken, dus in november. De gemeente kan de uitbetaalde eju niet volledig verrekenen, en verrekent daarom het surplus met de uitkering van de maand december.

	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
Bijstandsnorm	1500	1500	1500
Salaris	1000	1000	1000
Uitbetaling eju		600	
Aanvullende uitkering	500	0	(-100) 400
Totaal	1500	(-100) 1600	1400

Individueel keuze budget (ikb)

Een individueel keuzebudget (ikb) is een arbeidsvoorwaardelijk budget dat werknemers de mogelijkheid geeft zelf te kiezen hoe zij hun secundaire arbeidsvoorwaarden invullen. Het gaat doorgaans om 15-20% van het brutoloon. Dit budget wordt maandelijks opgebouwd en kan naar keuze worden omgezet in loon, vrije dagen of andere arbeidsvoorwaarden (zoals het volgen van een opleiding, of de aankoop van een fiets of laptop). In veel gevallen is het wettelijk recht op vakantiebijslag onderdeel van dit individueel keuzebudget. De Participatiewet in Balans harmoniseert de wijze waarop gemeenten opbouw en uitbetaling van dit budget verrekenen.

Als vakantiebijslag onderdeel uitmaakt van het ikb, splitst de gemeente de opbouw van de ikb en verrekent dat deel dat betrekking heeft op de vakantiebijslag zoals eerder beschreven. Het overige deel van de ikb wordt bij uitbetaling verrekend.

De keuze voor het inzetten van het ikb ligt alleen bij de inwoner. Het deel van het ikb dat wordt ingezet voor bijvoorbeeld de aanschaf van een fiets, uitruil tegen onbelaste reiskostenvergoeding of extra vakantiedagen, wordt niet aangemerkt als belastbaar loon en wordt dus ook niet verrekend met de aanvullende bijstandsuitkering. Alleen het deel van het ikb waarvan de inwoner zelf beslist dat hij deze laat uitbetalen, wordt als inkomen verrekend met de aanvullende bijstandsuitkering. Het is belangrijk inwoners te informeren over de gevolgen van het (laten) uitbetalen van het ikb.

In de Polisadministratie, OIB of op een loonstrook is zichtbaar in welke maand welk bedrag aan ikb daadwerkelijk aan de inwoner is uitbetaald. In de Polisadministratie staat dit vermeld als "bruto opname avwb".

2.D. Onbelaste vergoedingen en inhoudingen

In de situatie vóór Participatiewet in Balans beoordeelde in de regel de uitkeringsadministratie vanaf de loonstrook welke onderdelen van het salaris (loonemolumenten) wel en niet verrekend worden met de uitkering.

Participatiewet in Balans harmoniseert deze werkwijzen. Onbelaste vergoedingen mogen niet verrekend worden met de bijstandsuitkering. Bij verrekening op basis van de Polisadministratie of OIB-bestanden gaat dit automatisch goed. Wanneer verrekening vanaf de loonstrook noodzakelijk is, dient in de werkinstructie opgenomen te worden dat alle mogelijke onbelaste vergoedingen worden vrijgelaten (telefoonvergoeding; dagvergoeding voor bijv. maaltijden; vergoeding zorgverzekering; reiskostenvergoeding).

Inhoudingen op het inkomen worden wel verrekend. Het gaat dan bijv. om de inhouding personeelsvereniging; inhouding vanwege verkeersboetes, of inhouding vanwege een UWV-maatregel. Bij gebruik van de Polisadministratie en/of OIB-bestanden gaat dit vanzelf goed. De inhouding is niet zichtbaar, waardoor de gemeente het nettoloon zonder inhouding verrekend. Wanneer verrekening vanaf de loonstrook nodig is, kunnen inhoudingen wel worden toegepast op het te verrekenen nettoloon.

Stap 2: **toepassen rekenregels voor vaststellen netto te verrekenen inkomen**

Met de maatregelen van de Participatiewet in Balans wordt het brutoloon van de inwoner als uitgangspunt genomen voor het bepalen van de met de bijstand te verrekenen inkomsten. Deze rekenwijze maakt het mogelijk om te verrekenen met behulp van de gegevens uit de Polisadministratie en/of de OIB-bestanden van het BIDN. Deze rekenwijze is ook toepasbaar bij gebruik van een loonstrook als basis voor de inkomstenverrekening.

Lange tijd hebben gemeenten de loonstrook en/of mutatieformulieren met opgaven van inwoners als basis gebruikt voor de inkomstenverrekening. De gebruikte rekenformules konden tussen gemeenten, en tussen medewerkers binnen gemeenten sterk verschillen, met rekenverschillen tot gevolg. Het uniformeren van de berekening van het te verrekenen netto-inkomen harmoniseert deze werkwijze en neemt deze uitvoeringsverschillen weg.

De nieuwe rekenmethodiek in de praktijk

De meeste gemeenten hebben de huidige afspraken en werkwijzen rond het vaststellen van het netto te verrekenen inkomen vastgelegd, in interne werkprocessen of werkinstructies. De geharmoniseerde rekenmethodiek is stap voor stap beschreven in de Regeling Participatiewet¹³. Het is belangrijk de interne werkprocessen kritisch te evalueren. Loop de instructies voor medewerkers van de uitkeringsadministratie zorgvuldig na, en breng ze als dat nodig is in lijn met de in de Regeling beschreven rekenmethodiek.

Wanneer de gemeente gebruik maakt van OIB-bestanden zijn de juiste rekenregels automatisch toegepast. Wanneer de verrekening handmatig moet gebeuren vanaf de loonstrook of de Polisadministratie – bijvoorbeeld wanneer de loongegevens niet tijdig beschikbaar zijn in OIB – is het belangrijk medewerkers goed te informeren over of op te leiden in de rekenstappen die zij moeten toepassen.

¹³ Regeling Participatiewet, IOAW en IOAZ in verband met het uniform verrekenen van inkomen, vakantiebijslag, eindejaarsuitkering en keuzebudget, OKT 2025, nr. 2025-0000211097

De rekenmethodiek in het kort

De nieuwe rekenmethodiek gaat uit van het belastbare loon. Bij de vaststelling van het netto-inkomen worden de volgende inhoudingen op het belastbare loon gedaan¹⁴:

1. Loonbelasting en premies volksverzekeringen.
2. Geüniformeerde inhouding Werkhervattingskas (whk). Hierbij wordt gewerkt met een vast standaardpercentage voor de Werkhervattingskas.

Indien van toepassing:

3. Premie zorgverzekeringswet (Zvw-premie).
4. Netto voordeel Jonggehandicaptenkorting (JGK) en Algemene Nabestaandenwet (ANW).

Een uitgebreide beschrijving van de rekenregels is te vinden in de Regeling Participatiewet¹⁵. Deze rekenregels worden door de meeste softwareleveranciers verwerkt in de uitkeringssystemen.

¹⁴ Ook eventueel privé gebruik van een auto moet worden ingehouden op het belastbare loon. Dit komt dermate weinig voor dat het niet in deze handreiking is uitgewerkt, de Regeling verwijst wel naar hoe dit te verrekenen.

¹⁵ Regeling Participatiewet, IOAW en IOAZ in verband met het uniform verrekenen van inkomen, vakantiebijslag, eindejaarsuitkering en keuzebudget, OKT 2025, nr. 2025-0000211097

¹⁶ Zie voor het gemiddelde percentage voor een jaar het Besluit gedifferentieerde premie Whk van het betreffende jaar.

Technische toelichting

Geüniformeerde inhouding Whk: met de invoering van de Participatiewet in Balans wordt gewerkt met een vast percentage voor de geüniformeerde inhouding Whk.¹⁶ Hierdoor is het mogelijk om te verrekenen met behulp van de gegevens uit de Polisadministratie. Voor deze inhouding wordt een standaard percentage gebruikt. Dit percentage is zorgvuldig vastgesteld, waarbij is gewaarborgd dat deze berekeningswijze geen financieel nadeel oplevert voor de bijstandsgerechtigde en zoveel mogelijk recht doet aan de verschillen tussen de premies van de verschillende sectoren en werkgevers. Voor het merendeel van de bijstandsgerechtigden leidt deze berekeningswijze tot een klein positief verschil ten opzichte van het hanteren van de op de loonstrook vermelde Whk. Doordat dit een geringe afwijking is, heeft dit geen nadelige consequenties voor het recht op toeslagen, ook niet in combinatie met eventuele bijverdienregelingen.

Netto tegemoetkoming Anw en Jonggehandicaptenkorting: als de inwoner inkomsten ontvangt uit Anw of Wajong (voor inwoners vanaf 27 jaar) moet het netto voordeel dat voortvloeit uit de toepassing van deze heffingskorting worden berekend en in mindering worden gebracht op de te verrekenen inkomsten. Dit is in de huidige situatie ook al zo, dus deze werkwijze blijft gehandhaafd.

Bijzonder loon: naast het 'normale loon', kan er ook sprake zijn van uitbetaling van bijzonder loon – zoals de eindejaaruitkering, het ikb, of een eenmalige bonus. Wanneer er sprake is van uitbetaling van bijzonder loon, dan moet ook voor dit bijzonder loon het netto te verrekenen inkomen worden vastgesteld vanuit het brutoloon. Daarbij worden dezelfde stappen doorlopen.

Bij de verrekening van het bijzonder loon moet vervolgens zorgvuldig beoordeeld worden of dit geheel of gedeeltelijk betrekking heeft op een periode waarin de inwoner mogelijk nog geen recht op bijstand had.

Stap 3: gebruik Polisadministratie en inrichten en verwerken van loongegevens

Opvragen van gegevens

Participatiewet in Balans maakt het mogelijk om inkomsten te verrekenen op basis van gegevens uit de Polisadministratie. Daarbij kent de Participatiewet ook een bepaling die regelt dat gemeenten geen informatie mogen opvragen bij inwoners als zij daar zelf over kunnen beschikken via bestaande gegevensbronnen (zoals nu ook de Polisadministratie). Door aanpassing van de Regeling Participatiewet is het met in werking treding van deze wijzigingen mogelijk om netto inkomen vanuit de polisadministratie te herleiden. Dit maakt dat de gemeente niet zonder meer gerechtigd is om de loonstrook van betrokkene op te vragen.

Dit wordt in de Memorie van Toelichting aangeduid als het tegengaan van dubbele uitvraag.¹⁷ Dit heeft gevolgen voor het werkproces van gemeenten. Gemeenten mogen géén loonstroken meer opvragen als de gegevens die nodig zijn ook (tijdig) via OIB of de Polisadministratie beschikbaar staan. Dit heeft implicaties voor het proces van inkomstenverrekening.

Let op: de inlichtingenplicht en de medewerkingsplicht¹⁸ voor de inwoner vervalt niet. Wanneer de gemeente ter controle vraagt om een loonstrook,

bijv. om bij de start op werk de eerste maand te kunnen verrekenen en/of de gegevens in de Polisadministratie te kunnen vergelijken met de loonstrook, dan kan van de inwoner worden verwacht dat deze de gevraagde gegevens aanlevert. Hetzelfde geldt voor eventuele tussentijdse checks. Ook is het aan de inwoner om de gemeente te informeren over wijzigingen in het arbeidscontract en/of het aantal gewerkte uren. Informeer de inwoner duidelijk over welke informatie hij/zij proactief met de gemeente verwacht wordt te delen.

Gegevensbronnen bij inkomstenverrekening

Dit vraagt van gemeenten dat zij opnieuw bepalen welke gegevensbronnen zij gebruiken, wanneer zij deze gebruiken en hoe deze worden verwerkt in het werkproces. Daarbij kunnen gemeenten leren van de ervaring die daarbij in een aantal gemeenten al is opgedaan, o.a. via de pilot rond het gebruik van de Polisadministratie als basis voor verrekening die het Bureau Informatiediensten heeft uitgevoerd met een groep van 7 gemeenten¹⁹ en van de follow-up die deze pilot heeft gekregen binnen een aantal van deze gemeenten. Deze ervaringen laten zien dat deze keuzes positieve impact hebben op voorspelbaarheid, werkdruk en de administratieve last voor inwoners.

¹⁷ https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-36582-3.html?utm_source=copilot.com

¹⁸ Artikel 17, tweede lid PW

¹⁹ De gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Enschede en West Fryslân. Zie: evaluatierapport gegevensset ondersteuning inkomstenverrekening bijstand. BIDN (Inlichtingenbureau), 2020.

Gemeenten kunnen bij inkomstenverrekening gebruikmaken van drie typen bronnen voor het verkrijgen van de loongegevens:

Polisadministratie (bruto gegevens)

De Polisadministratie is de landelijke database waarin de bij de Belastingdienst bekende gegevens uit de loonaangifteketen zichtbaar zijn. Zodra werkgevers loonaangifte doen bij de Belastingdienst, worden de gegevens uit die aangifte toegevoegd aan de Polisadministratie. Bij gemeenten die in de lopende maand verrekenen is deze informatie voor ca. 50% van de inkomstenregels tijdig, bij gemeenten die achteraf verrekenen kan tot wel 90%-95% van de inkomstenregels tijdig beschikbaar zijn. In de Polisadministratie is per tijdvak onder andere het bruto loon terug te vinden, het aantal gewerkte uren, de loonheffingstabel die is toegepast en diverse looncomponenten. Gemeenten kunnen de gegevens in de Polisadministratie raadplegen via Suwinet Inkijk voor de uitvoering van de Participatiewet.

Wanneer de gemeente zich wil baseren op de gegevens uit de Polisadministratie (via Suwinet Inkijk), zal de medewerker uitkeringsadministratie deze gegevens per inwoner moeten raadplegen – toegang tot de gegevens verloopt via individuele BSN-nummers. Vervolgens zal de medewerker een aantal van de berekeningen uit hoofdstuk 2 (zoals het vaststellen van de geüniformeerde whk-premie) moeten uitvoeren op basis van de in de Polisadministratie beschikbare gegevens.

Onderstaande printscreen van de Suwinet Inkijk Demo omgeving geeft een indruk van de informatie waar gemeenten toegang toe hebben als basis voor de verrekening.

The screenshot shows the Suwinet Inkijk Demo interface. At the top, it says 'Mentor WW (Beoordelen WW)' and 'Ingelogd als: UWV Demo'. Below this, there's a search bar with 'Voer het BSN in' and a dossier number '799890005 - Roos, H.I.G.J., de - 01/07/1985'. The main content area is titled 'Inkomstenverhouding (bron Loonaangifte)' and shows details for a specific period: 'Periode inkomstenverhouding: 01/01/2016 - 01/01/4444', 'Inhoudingsplichtige: GPL01-FTG01', and 'Loonheffingsnummer: 803516666L01'. Below this, it shows 'Meest recente inkomstenperiode' with 'Periode: 01/01/2016 - 30/12/9999' and 'Aard inkomstenverhouding: beschut werk'. The bottom section is 'Inkomstenopgaven' and contains a table with columns: 'Van', 'Tot en met', 'SV-loon', 'VT', 'Opgebouwde VT', 'EPS', 'Opgebouwde EPS', 'AVWB', 'Opgebouwde AVWB', 'Aanvulling op uitkering', 'Loon loonbelasting / premie volksverzekeringen', 'SV-dagen', and 'Verloonde uren'. The table has 5 rows of data, all showing consistent values for SV-loon, VT, and EPS, and varying values for the other columns.

	Van	Tot en met	SV-loon	VT	Opgebouwde VT	EPS	Opgebouwde EPS	AVWB	Opgebouwde AVWB	Aanvulling op uitkering	Loon loonbelasting / premie volksverzekeringen	SV-dagen	Verloonde uren
1	01/04/2026	30/04/2026	3.386,48	1.103,24	206,29	0,00	0,00			0,00	3.555,80	13	104
2	01/03/2026	31/03/2026	3.386,48	1.103,24	206,29	0,00	0,00			0,00	3.555,80	13	104
3	01/02/2026	28/02/2026	3.386,48	1.103,24	206,29	0,00	0,00			0,00	3.555,80	13	104
4	01/01/2026	31/01/2026	3.386,48	1.103,24	206,29	0,00	0,00			0,00	3.555,80	13	104
5	01/12/2025	31/12/2025	3.386,48	1.103,24	206,29	0,00	0,00			0,00	3.555,80	13	104

Ondersteuning Inkomstenverrekening Bijstand / OIB-signaal (uniform berekend netto-inkomen)

Ook het product Ondersteuning Inkomstenverrekening Bijstand (OIB) van Bureau Informatiediensten Nederland (BIDN) baseert zich op de loonaangifteketen. OIB maakt dus gebruik van dezelfde basisinformatie als die gemeenten ook kunnen raadplegen in de Polisadministratie. In het OIB-bestand zijn bruto gegevens al omgerekend naar een uniform berekend netto-inkomen volgens de rekenregels van de Regeling Participatiewet, inclusief gespecificeerde velden waarin de berekende bedragen zijn opgenomen voor o.a. vakantiebijslag, eindejaarsuitkering, individueel keuze-budget en de berekende geharmoniseerde wga/whk-premie.

Vanuit de gemeenten die al ervaring hebben met het werken met OIB-bestanden blijkt dat het OIB zeer betrouwbaar is. Een voordeel ten opzichte van de andere methoden is bovendien dat het OIB een gestandaardiseerde berekening hanteert, waardoor dit uniformiteit brengt in de werkwijze van de uitkeringsadministratie. Het werken met OIB brengt zo ook uitvoeringsfouten in beeld die eerder onder de radar bleven.

Tijdigheid van Polisadministratie en OIB-bestanden

Niet alle data uit de Polisadministratie als de (daaraan gekoppelde) OIB-bestanden is tijdig beschikbaar. Werkgevers hebben wettelijk maximaal 6 weken de tijd om aangifte loonheffingen te doen. In de uitvoeringspraktijk is deze termijn vastgesteld op maximaal 4 weken na afloop van een

4-wekelijks loontijdvak; en maximaal 1 maand na afloop van een maandelijks loontijdvak. Omdat veel werkgevers aan het eind van een maand uitbetalen en daarna nog een maand tijd hebben voor de aangifte, wordt ruwweg de periode van 6 weken aangehouden.²⁰

In het landelijk programma Versnelling Loonaangifteketen (VLK) werken diverse betrokken partijen en ministeries samen om de loonaangifteketen sneller, betrouwbaarder en consistent te maken, zodat gegevens eerder beschikbaar zijn (snellere loonaangifte), minder fouten bevatten, minder correcties achteraf nodig hebben en daarmee beter bruikbaar zijn voor o.a. OIB, Polisadministratie, UWV, Toeslagen en gemeenten. Dit programma heeft in de afgelopen jaren al zijn vruchten afgeworpen. De doorontwikkeling bij BIDN en VLK samen hebben er al toe geleid dat gegevens in de Polis en in OIB tijdiger en accurater beschikbaar zijn.

“Wij verrekenen in de lopende maand. Toen wij begonnen met het werken met OIB-bestanden was 40% van de signalen in OIB tijdig, en dat is nu ongeveer 60%. De tijdigheid wordt steeds beter. Maar er zal altijd een groep blijven waarvoor de informatie niet tijdig zal zijn. Voor hen is een ander proces nodig om toch te zorgen dat de inkomsten goed kunnen worden verrekend.”

- Gemeente Súdwest-Fryslân

Loonstroken (door inwoner aangeleverd)

Het verzamelen van loonstroken (op papier of digitaal) was traditioneel de belangrijkste gegevensbron voor inkomstenverrekening. Deze werkwijze gaat als standaard werkwijze vervallen. Vanuit het principe dat er geen informatie meer wordt opgevraagd waar de gemeente al over beschikt, is het niet meer mogelijk standaard voor alle inwoners een loonstrook of wijzigingsformulier op te vragen. De loonstrook kan alleen nog worden opgevraagd voor inwoners waarvoor de Polisadministratie of de OIB-gegevens niet bruikbaar zijn als bron voor verrekening.

Wanneer gebruik je welke bron?

Wanneer gemeenten in de lopende maand verrekenen zal voor een toenevend deel van de inwoners (medio '26 is het ca. 50% van alle deeltijd werkkenden) de informatie in de Polisadministratie 'tijdig' zijn: dat wil zeggen dat de looninformatie over een tijdvak vóór het eind van dat tijdvak (dus in de lopende kalendermaand) via de loonaangifteketen beschikbaar komt. Voor een ander deel (de overige 50%) komt de informatie niet 'op tijd'. In alle situaties waarin inkomstengegevens tijdig beschikbaar zijn voor de inkomstenverrekening via de loonaangifteketen wordt de Polisadministratie of het OIB-bestand leidend als basis voor de verrekening.

Voor deze groep kan niet langer standaard een loonstrook worden opgevraagd bij de inwoner. In een aantal situaties kan een loonstrook nog wel noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld:

- *Bij wijzigingen*: bij de start op een nieuwe baan, einde contract, uitbetaling van een arbeidsvoorwaardenbudget of andere bijzondere beloningen kan het nuttig of noodzakelijk zijn een loonstrook op te vragen bij de inwoner om een accurate berekening te kunnen uitvoeren.
- *Bij inkomsten uit o.a. ondernemerschap*: de loonaangifteketen bevat geen gegevens over o.a. alimentatie, inkomsten uit ondernemerschap of inkomsten uit overeenkomst van opdracht. Deze inkomsten moeten alsnog via andere kanalen worden gedeeld met de gemeente.
- *Situaties waarin de loonaangifte structureel te laat is*: Wanneer er bijvoorbeeld sprake is van oproepwerk, uitzendwerk of een min-max contract, wachten werkgevers soms een paar weken om eventuele mutaties en correcties eerst te verwerken voor loonaangifte wordt gedaan. Voor deze groep kan het opvragen van een loonstrook noodzakelijk zijn.
- *Situaties waarin een casus 'uitvalt' uit OIB*: wanneer er sprake is van bijzondere situaties 'flagt' OIB deze. Denk aan de uitbetaling van een Individueel Keuzebudget. Sommige gemeenten hebben ervoor gekozen zelf ook een aantal 'flags' in te bouwen. Zo heeft de gemeente Amsterdam ingeregeld dat als een inkomen €150,- hoger of lager is dan de voorafgaande maand deze 'uitvalt' voor behandeling door een inkomensspecialist. Deze kan dan beoordelen waar de wijziging door veroorzaakt wordt en in overleg met de inwoner bespreken welke methode van verrekenen het beste past.

In de praktijk: beleidsafwegingen en tips voor gemeenten

Neem het OIB-bestand als basis: het BIDN biedt betrouwbare datasets waarin de bruto/netto berekening al is gemaakt. Gebruik deze in de inkomstenverrekening. Het is uiteraard ook mogelijk om op basis van de Polis-administratie te werken, maar dat is veel extra administratief werk voor medewerkers. Werken met de OIB-bestanden verkleint bovendien uitvoeringsverschillen tussen medewerkers

Neem de tijd om de opbouw van het bestand te leren kennen: begin niet pas in januari 2027 met het verwerken van de gegevens in de OIB-bestanden.

“Het is een bestand waar je even mee aan de slag moet gaan, zodat je leert: zo werkt het, soms worden er met terugwerkende kracht gegevens meegeleverd. Begin eerst eens met het OIB signaal, leer dat kennen, leg het naast je huidige manier van verrekenen. Dat geeft al heel veel inzicht.” – ISD Bol

“Het heeft even tijd gekost voor medewerkers zagen: wat OIB uitrekent klopt. Het is nodig dat wat onderzoekstijd te geven, zodat het vertrouwen van medewerkers in de systematiek groeit.” – Gemeente Súdwest-Fryslân

Uniformeren van werkwijze tussen medewerkers: bij het berekenen vanuit de loonstrook kunnen verschillende medewerkers verschillende manieren hanteren om uit te komen op het netto te verrekenen bedrag. Het OIB-bestand rekent altijd op dezelfde wijze, en kan daarmee een benchmark/norm worden voor de wijze van verrekening. Houd er daarom ook rekening mee dat het werken met OIB uitvoeringsverschillen uit het verleden aan het licht brengt, en daar ook een beslissing – en op sommige plekken een correctie – in vraagt. Maak ook beleid voor hoe om te gaan met (grotere) correcties die hieruit voortvloeien. Administratieve fouten van de gemeente kunnen niet meer van de burger worden teruggevorderd. Het is mogelijk te kiezen voor de inzet van het bufferbudget (zie stap 5) om vorderingen op inwoners te voorkomen of te dempen.

Eerst tijd investeren, later besparen: calculeer niet direct een tijdsbesparing in voor de medewerkers. Alle gemeenten geven aan dat het in eerste instantie tijd kost om het werken met OIB-gegevens goed te implementeren. Wanneer medewerkers gewend zijn (en/of een deel van de verrekeningen is geautomatiseerd) kan het tijdwinst opleveren, maar dat is bij aanvang niet direct het geval.

Stap 4: automatiseren (deel van) het verrekenproces

Participatiewet in Balans maakt het mogelijk om inkomsten automatisch te verrekenen op basis van gegevens uit de loonaangifteketen. Automatisering is echter geen doel op zich, maar een middel om voorspelbaarheid, eenvoud en rechtsgelijkheid te vergroten en de administratieve last voor gemeenten te verminderen.

In de praktijk: aan de slag met automatisch verrekenen

Om aan de slag te gaan met automatisch verrekenen kan de gemeente de volgende stappen doorlopen

Stap 1: abonneer

Meld je gemeente aan bij het BIDN om de OIB-signalen te ontvangen. Dit is gratis, maar als gemeente moet je hier wel op abonneren. Dit kan via de website van het BIDN. Je kunt kiezen hoe vaak je de loongegevens wilt ontvangen. Vanaf medio 2026 biedt het BIDN wekelijkse updates van deze gegevens aan.

Stap 2: bestandsanalyse

Een tweede stap is het beoordelen welk deel van de verrekeringen geautomatiseerd zou kunnen worden. Daarvoor is het noodzakelijk een aantal checks uit te voeren:

Vergelijk van bestanden: zijn alle inkomstenregels in de OIB export ook bekend bij de gemeente? Het komt regelmatig voor dat bij het gebruik van de OIB bestanden gemeenten vaststellen dat er inkomsten zijn die nog niet eerder in beeld waren bij de gemeente.

Vaste inkomsten: zijn de inkomsten vast en voorspelbaar in hoogte? Dit geldt bijvoorbeeld voor alle inkomsten uit uitkering, maar ook voor inwoners die een vast aantal uren werken in een vast dienstverband.

Tijdigheid loonaangifte: welk deel van de inkomstenregels in OIB is tijdig beschikbaar als bron voor verrekenen? Bij gemeenten die in de lopende maand verrekenen is dit ca. 50% van de inkomstenregels, bij gemeenten die achteraf verrekenen kan tot wel 90%-95% van de inkomstenregels tijdig beschikbaar zijn.

Bepalen regime: per (groep van) inwoners/ inkomstenregels kan op basis hiervan worden beoordeeld of er a) automatisch verrekend kan worden; b) handmatig verrekend wordt op basis van de OIB-bestanden, waarbij alsnog de dataset van het BIDN gebruikt, maar een medewerker de verrekening controleert en invoert; c) er verrekend moet worden op basis van de loonstrook, waarbij de inwoner gevraagd moet worden een loonstrook in te sturen. Dit laatste kan het geval zijn wanneer werkgevers heel laat loonaangifte doen, er sprake is van wisselende inkomsten of bijzondere omstandigheden.

Stap 3: beleidsregels opstellen

Als derde stap is het aan te bevelen (beleids)regels op te stellen die vaststellen wanneer er automatisch verrekend kan worden en wanneer een inkomstenregel uit moet vallen voor handmatige beoordeling. De gemeente Amsterdam heeft bijvoorbeeld ingesteld dat een record uitvalt wanneer het in OIB geregistreerde berekende inkomen meer dan 150 euro afwijkt van het bedrag in een voorgaande maand. In deze gevallen kijkt een medewerker naar de achterliggende oorzaak van dit verschil. Andere mogelijke redenen voor 'uitval' uit het automatische proces kunnen zijn: het BIDN heeft het record al geflagd, bijvoorbeeld omdat er sprake is van uitbetaling van een arbeidsvoorwaardenbedrag; de inkomsten zijn dermate hoog dat het tegen de grens van uitstroom uit de bijstand aan zit; of er loopt een onderzoek binnen de gemeente.

Het is aan te raden hier eigen regels voor te formuleren, die aansluiten bij het werkproces en de methode van verrekenen van de eigen gemeente.

Stap 4: koppeling met uitkeringssysteem

De OIB-signalen die automatisch verwerkt kunnen worden, worden automatisch gekoppeld aan het uitkeringssysteem: vaak is dat Socrates van Wigo4it, Suite van Centric of Civision van PinkRoccade. Werkt je gemeente met Socrates? Dan is er software beschikbaar om de gegevens te lezen.

Het is belangrijk om hierover contact op te nemen met de beheerder van Socrates, Wigo4it. Voor Suite en Civision is deze software nog in ontwikkeling, maar ook gereed per 1 januari 2027.

In dit geval is er geen handmatige beoordeling door een inkomensconsulent of uitkeringsadministratie meer. De inkomstengegevens van de inwoners worden automatisch ingelezen in het uitkeringssysteem. De informatie kan dan worden beoordeeld door een medewerker, en in sommige gevallen in de toekomst kan hiermee de aanvullende uitkering automatisch wordt berekend.

Stap 5: checks & balances

Het is aan te raden in te richten dat de automatisch verrekende inkomstenregels periodiek (elke 6 of 12 maanden) nog handmatig worden gecontroleerd, om te waarborgen dat er geen structurele systeemfouten worden gemaakt. Een andere optie is het inrichten van een steekproef, waarbij een deel van de automatische verrekeningen maandelijks wordt gecheckt.

"We zijn nu gewend de werkvoorraad te verdelen aan de hand van loonstroken. Dan staan er 60 loonstroken op voorraad en medewerkers pakken loonstrook voor loonstrook op. Straks gaan er misschien 40 automatisch, en krijg je 20 uitvalsituaties. Dan kun je die oppakken en oplossen. Dat vraagt wel andere capaciteiten van medewerkers. Er is minder routinewerk te doen en het werk wat overblijft vraagt de meer complexe afwegingen."

– Sociale Dienst Drechtsteden

“In het begin kost het omschakelen naar een andere manier van werken tijd, je komt achter allerlei dingen die je eerder niet op het vizier had. Maar op termijn scheelt het tijd, daar ben ik van overtuigd.”

– Gemeente Súdwest-Fryslân

Meer informatie over automatisch verrekenen:

- Kijk het webinar Automatische inkomstenverrekening terug:
[Automatisch verrekenen | Simpel Switchen Webinar \(1-4-'25\)](#)
[Videos & Movies on Vimeo](#)
- Handleiding OIB-signalen BIDN (In hoofdstuk 2 van de handleiding staat de beschrijving van de OIB-signalen)
- [Evaluatierapport BIDN, UWV en 6 gemeenten 'Gegevensset ondersteuning inkomstenverrekening bijstand'](#)
- [Projectplan Automatisch Verrekenen ISD-BOL - Súdwest Fryslân](#)
- [Wijzigingsformulier inwoner ISD-BOL en Súdwest-Fryslân](#)

Stap 5: bestaanszekerheid bij de stap naar deeltijdwerk

Voor wie deeltijd aan het werk gaat vanuit de bijstandsuitkering, is het allereerst belangrijk een stabiel en voorspelbaar inkomen te ervaren. De wijzigingen uit Participatiewet in Balans dragen daar zoveel mogelijk aan bij.

Daarnaast is het stimulerend voor inwoners wanneer werken loont – en dat eventuele negatieve effecten van de stap richting werk die optreden kunnen worden ondervangen. Zo wordt de stap naar parttime werk voor mensen zeker, stabiel én financieel aantrekkelijk.

De volgende instrumenten kunnen door gemeenten worden ingezet en zijn essentieel om de overgang naar werk te stimuleren:

- *Inkomstenvrijlating*: Gemeenten kunnen aan inwoners een vrijlating toekennen van 15% van het netto-inkomen uit arbeid voor 12 maanden. Ook bijzonder loon zoals bonussen, ikb en eju vallen onder deze vrijlating. De gemeente kan jaarlijks, indien het bijdraagt aan arbeidsinschakeling, besluiten tot verlenging van de vrijlating.

- *Premie Arbeidsinschakeling*: Gemeenten kunnen de Premie voor Arbeidsinschakeling inzetten wanneer inwoners aantoonbaar inspanningen leveren om (weer) aan het werk te komen. De Premie kent in 2026 een wettelijk maximum van €3.446,-. De Premie kan in 1- of 2 delen per kalenderjaar worden uitgekeerd en is onbelast (mits niet structureel ingezet).
- *Bufferbudget*: Het Bufferbudget is een nieuw instrument om inkomensschommelingen op te vangen die ontstaan als gevolg van de verrekening van inkomsten uit arbeid. Gemeenten kennen het budget ambtshalve toe. Het budget kent een maximum van €1.000 per kalenderjaar, heeft een eindheffingsregeling (en is dus onbelast voor de inwoner) en kan in delen worden uitgekeerd.

Het is aan de gemeente om af te wegen op welke wijze de vrijlating, premie arbeidsinschakeling en het bufferbudget worden ingezet en gecombineerd om de stap naar werk te stimuleren en financiële stabiliteit te creëren bij deeltijd werk. De inzet van deze instrumenten vraagt om een bewuste beleidsafweging, waarbij zowel effectiviteit, doelmatigheid als rechtvaardigheid een rol spelen.

Vrijlating

Met ingang van de Participatiewet in Balans geldt voor inwoners vanaf achttien jaar tot aan de pensioengerechtigde leeftijd de mogelijkheid voor een vrijlating van inkomen van 15% van het netto-inkomen uit arbeid (exclusief de reservering voor vakantiebijslag of keuzebudget). Deze vrijlating geldt in principe voor 12 maanden en kan verlengd worden. Voorwaarde blijft dat de werkzaamheden naar het oordeel van de gemeente bijdragen aan de arbeidsinschakeling van de inwoner.

Ook inkomensbestanddelen zoals bonussen en een dertiende maand vallen op het moment van uitbetaling (zonder maximum) onder de vrijlating.

Deze nieuwe vrijlatingsregeling is een harmonisatie van eerdere vrijlatingsregelingen.

Overgangsrecht

In twee situaties geldt mogelijk overgangsrecht:

Als de inwoner bij inwerkingtreding van de Participatiewet in Balans nog recht heeft op een inkomstenvrijlating van 25% voor de duur van maximaal 6 maanden, blijft dit recht bestaan tot uiterlijk 1 jaar na inwerkingtreding. Na afloop van of aansluitend aan deze overgangsperiode kan de gemeente bezien of de vrijlatingsregeling van 15% aansluitend kan worden toegepast.

Als de inwoner bij inwerkingtreding van de Participatiewet in Balans nog recht heeft op de inkomstenvrijlating als alleenstaande ouder van 12,5% wordt deze vrijlating omgezet naar de huidige bijverdienregeling van 15%. Deze regeling geldt in ieder geval voor de resterende duur van de vrijlating (max. 30 maanden).

In de praktijk: beleidsafwegingen

- *Stimuleren van duurzame uitstroom*: Voor inwoners die dicht tegen volledige uitstroom aan zitten, kan het beëindigen van de vrijlating logisch zijn. De gemeente kan dan kiezen voor een premie arbeidsinschakeling als afsluitende prikkel.
- *Voortgang en inspanning*: Verlengen ligt voor de hand wanneer iemand aantoonbaar stappen blijft zetten richting meer uren of richting uitstroom, maar nog niet volledig kan werken.
- *Waarom niet verlengen?* Een realistische benadering is om verlenging als uitgangspunt te nemen, tenzij er duidelijke redenen zijn om dit niet te doen, zoals stagnatie, onvoldoende inspanning of het ontbreken van perspectief op verdere arbeidsinschakeling.
- *Gelijke behandeling*: Formuleer criteria die voor alle inwoners toepasbaar zijn, zodat de inzet van de vrijlating voorspelbaar en uitlegbaar is.

Premie voor arbeidsinschakeling

Gemeenten kunnen ervoor kiezen de premie voor arbeidsinschakeling in te zetten om parttime werk en/of volledige uitstroom naar werk te stimuleren. Gemeenten kunnen de premie bijvoorbeeld koppelen aan het moment waarop iemand duurzaam uitstroomt uit de uitkering, of aan situaties waarin iemand (nog) niet volledig kan werken en eerst in deeltijd begint.

De premie voor arbeidsinschakeling is een onbelaste premie, wat betekent dat de premie niet fiscaal belast is en in die zin niet meetelt binnen het toetsingsinkomen voor de toeslagen. Voorwaarde is wel dat de premie per kalenderjaar slechts één of twee keer kan worden verstrekt en niet structureel wordt toegepast. Wanneer de premie periodiek wordt uitbetaald bestaat het risico dat de fiscus de uitbetaling aanmerkt als inkomen, waardoor er wel belasting afgedragen moet worden. De premie mag alleen worden verstrekt wanneer inwoners aantoonbaar inspanningen leveren voor hun arbeidsparticipatie. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat de premie een structureel karakter heeft. De premie is ook inzetbaar voor jongeren < 27 jaar, vanaf 2027 is dat in de wet geregeld, in 2026 gaat het nog om een gedoogregeling.

In de praktijk: beleidsafwegingen

De premie arbeidsinschakeling kan worden ingezet om stappen richting werk te belonen. Gemeenten verschillen in de toepassing van de premie. Een aantal gemeenten maakt de premie helemaal niet beschikbaar voor

inwoners. Andere gemeenten zetten de premie in als uitstroompremie bij duurzame uitstroom. Ook zijn er gemeenten die de premie toepassen bij de start op deeltijdwerk, om inwoners te compenseren voor verwervingskosten en om de eerste instabiele periode van de inkomstenverrekening op te vangen.

- *Doel van de premie:* Wil de gemeente gedrag stimuleren (bijv. volhouden van deeltijd werk), of wil je een financiële drempel wegnemen (bijv. door het creëren van een financiële buffer bij de start van inkomstenverrekening)?
- *Eenmalig of tweemaal per jaar:*
Eenmalig: geschikt voor duidelijke mijlpalen zoals uitstroom of afronding van een traject.
Tweemaal: geschikt voor het belonen van voortgang of het ondersteunen van een langere periode van deeltijd werk.
- *Samenhang met vrijlating:* Bij inwoners die al langere tijd deeltijd werken, kan de premie worden ingezet als aanvullende prikkel richting uitstroom bij een inkomen dat tegen de bijstandsnorm aan zit.

Bufferbudget

Het Bufferbudget is als nieuw instrument toegevoegd om inkomensschommelingen op te vangen die ontstaan als gevolg van de verrekening van inkomsten uit arbeid. Gemeenten kennen het budget ambtshalve toe. Het budget kent een maximum van €1.000 per kalenderjaar, heeft een eindheffingsregeling (en is dus onbelast voor de inwoner) en kan in delen worden uitgekeerd.

In de praktijk: beleidsafwegingen

Het bufferbudget is bedoeld om inkomensschommelingen op te vangen die ontstaan door verrekening van inkomsten uit arbeid. Het is een instrument dat vooral rust en stabiliteit biedt.

- *Bepaal de doelgroep:* Het bufferbudget is veel gevallen relevant voor inwoners met wisselende uren, oproepcontracten, onregelmatige roosters of seizoenswerk. Denk aan schoonmaak, horeca, logistiek, zorg, detailhandel. Afhankelijk van de wijze van inkomstenverrekening in de eigen gemeente, kan het budget ook voor andere groepen nuttig zijn. Een bestandsanalyse kan hier meer inzicht in geven.
- *Ambtshalve toekenning:* Omdat het budget ambtshalve wordt toegekend, is het belangrijk om duidelijke interne criteria te formuleren zodat medewerkers consistent handelen.

- *Combinatie met vrijlating:* Het bufferbudget kan worden ingezet naast de vrijlating, vooral wanneer de vrijlating niet voldoende stabiliteit biedt bij sterk wisselende inkomsten.

Verder lezen

Een uitgebreide toelichting op beleidsdoel, uitwerking en mogelijke toepassing van het bufferbudget is te vinden in de Handreiking Bufferbudget.

Stap 6: Communicatie richting inwoner

Het parttime werken in de bijstand vraagt van de gemeente uitgebreide begrijpelijke en tijdige communicatie naar de inwoner over wat er gebeurt als de inwoner gaat werken in de uitkering, hoe het verrekenproces plaatsvindt en welke gevolgen dit heeft voor de inwoner. Niet al onderstaande thema's vragen een persoonlijk gesprek of brief, het kan ook voldoende zijn inwoners te informeren met een geautomatiseerd WhatsApp bericht of een automatisch verzonden email wanneer een situatie voor hen van toepassing is.

Thema's voor communicatie

Start op werk: Wanneer een inwoner start met werken, is het belangrijk dat de gemeente uitlegt hoe de verrekening in zijn werk gaat.

Vierwekelijkse inkomsten: bij vierwekelijkse inkomsten worden er aan het eind van het kalenderjaar twee periodes in één maand verrekend. Gemeenten moeten inwoners voorbereiden op het feit dat de aanvullende uitkering in die maand lager kan zijn. Het helpt om inwoners te informeren dat zij in december twee periodebetalingen in één kalendermaand ontvangen, en dat beide betalingen in die maand worden verrekend.

In het webinar vertelde een medewerker van Súdwest-Fryslân:

"We merken dat inwoners dit pas echt begrijpen als je het rustig uitlegt en samen naar hun bankafschrift kijkt." Dat onderstreept het belang van persoonlijk contact.

Arbeidsvoorwaardenbedragen: daarnaast moeten gemeenten uitleggen hoe de eindejaarsuitkering en het individueel keuzebudget worden verrekend. Omdat deze bedragen soms niet volledig in één maand kunnen worden verrekend, is het belangrijk inwoners te informeren dat een deel in de opvolgende maand wordt meegenomen. Dit voorkomt verrassingen en helpt inwoners bij het plannen van hun uitgaven. Een voorbeeld van passende communicatie is: *"Uw eindejaarsuitkering is hoger dan uw aanvullende uitkering. Daarom verrekenen wij een deel in december en een deel in januari. U hoeft hiervoor niets te doen."*

Inlichtingenplicht en inleveren loonstrook: doordat de Polisadministratie bruikbaar is als basis voor verrekenen, kunnen gemeenten geen looninformatie opvragen. Tegelijkertijd blijkt uit de praktijk dat inwoners hieraan moeten wennen. Zoals Súdwest-Fryslân in het webinar zei: *"Klanten sturen in het begin toch hun loonstrook op. Dat voelt voor hen veiliger."* Het zal (herhaalde) communicatie vergen om het vertrouwen op te bouwen dat het niet meer nodig is om bewijsstukken aan te leveren. Een voorbeeldzin is: *"U hoeft uw loonstrook niet meer op te sturen. Wij ontvangen uw gegevens automatisch wanneer uw werkgever loonaangifte doet bij de belastingdienst."*

Daarbij is het belangrijk te benoemen dat de informatieplicht blijft bestaan. Hoewel inwoners geen gegevens hoeven aan te leveren die de gemeente zelf kan inzien, blijft het noodzakelijk dat zij wijzigingen zoals een nieuwe baan, het einde van een contract of de start van deeltijd-WW tijdig doorgeven. Gemeenten kunnen dit uitleggen met een zin als: *“Wij ontvangen de gegevens over uw loon automatisch, maar u moet ons wel laten weten wanneer u begint of stopt met werken. Zo voorkomen we fouten en zorgen we dat uw uitkering klopt.”*

Automatische verrekening: bij automatische verrekening is het nodig dat inwoners begrijpen wat er automatisch gebeurt en wanneer een medewerker nog meekijkt. Amsterdam legt dit uit door te zeggen: *“De meeste verrekeningen gaan automatisch. Alleen als er iets opvallends is, neemt een medewerker contact met u op.”* Dit geeft inwoners vertrouwen dat zij niet worden overgeleverd aan een systeem, maar dat er altijd menselijke controle is wanneer dat nodig is.

Door deze onderwerpen helder en consequent te communiceren, ontstaat een transparant proces waarin inwoners weten waar zij aan toe zijn. Zoals Amsterdam in het webinar zei: *“Techniek is belangrijk, maar vertrouwen en communicatie zijn minstens zo belangrijk.”* Dat geldt voor alle gemeenten die werken aan een stabiel en voorspelbaar inkomen voor inwoners die parttime werken of wisselende inkomsten hebben.

Colofon

Divosa

Aidadreef 8 | 3561 GE Utrecht

Postbus 9563 | 3506 GN Utrecht

030 23 32 337

info@divosa.nl

divosa.nl

Auteurs

C.M. van Ommeren (Optimalistic)

S.M. de Visser (Optimalistic)

Vormgeving en opmaak

Wouter van der Struijs

Juli 2026

participatiewet

in

balans